

YAHUDİLİK, HRİSTİYANLIK VE İSLAM'DA MELEK TASVİRİ

Kevser Betül ALTUNDAL

ORCID: 0009-0007-8920-0525

tatlikevserbetul@gmail.com

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Bilecik, Türkiye

Prof. Dr. Mustafa BAŞ

ORCID: 0000-0001-9696-4100

mustafa.bas@bilecik.edu.tr

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Bilecik, Türkiye

Özet

Melek kavramı, tarih boyunca farklı kültür ve dinlerde önemli bir yer tutmuş, metafizik ve ilahi varlıklar olarak kabul edilmiştir. Melekler, Tanrı'nın buyruklarını taşıyan ve insanlara yol gösteren varlıklar olarak tanımlanır ve bu tanım, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam gibi vahye dayalı dinlerde benzer şekilde yer alır. Ancak, her dinin melekleri tasvir etme ve işlevlerini belirleme konusunda kendine özgü yaklaşımları vardır. Yahudilikte, melekler genellikle Tanrı'nın elçisi olarak kabul edilir ve çeşitli görevler üstlenirler. Meleklerin isimleri ve işlevleri zamanla değişmiş, Babil Sürgünü sonrası Pers etkisiyle bazı melek isimleri ve rollerinin tanınması sağlanmıştır. Yahudi kutsal metinlerinde melekler zaman zaman Tanrı'nın kendisiyle karıştırılmış, bazen de Tanrı'nın temsilcileri olarak tasvir edilmiştir. Cebrail (Gabriel) ve Mikail (Michael) gibi melekler, belirli görevler ve özelliklerle öne çıkar. Yahudi kaynaklarında, meleklerin görevleri ve sayıları konusunda farklı görüşler bulunur, ancak genel olarak melekler, Tanrı'nın iradesini yerine getiren ruhsal varlıklar olarak değerlendirilir. Hristiyanlıkta, melek inancı Yahudi geleneklerinden kök salmış ve teolojik olarak genişletilmiştir. Melekler, Tanrı'nın yaratılışındaki saf ve kusursuz varlıklar olarak görülür. Cinsiyetleri olmadığı kabul edilen melekler, ruhsal varlıklar olarak tanımlanır ve Tanrı'nın hizmetinde bulunurlar. Hristiyanlıkta, meleklerin yaratılışı ve doğası üzerine çeşitli görüşler bulunmaktadır; bazıları meleklerin ateşten yaratıldığını, bazıları ise meleklerin tamamen ruhsal varlıklar olduğunu savunur. İncil'de melekler genellikle Tanrı'nın mesajını ileten, çeşitli şekillere giren ve üstün güçlere sahip olan varlıklar olarak tasvir edilir. Hristiyan teolojisi, meleklerin hiyerarşisini belirler ve bu hiyerarşi, meleklerin görevleri ve yeteneklerine göre sıralanır. İslam'da, melek inancı dinin temel taşlarından biridir. Kur'an ve hadislerde melekler, Allah'ın emirlerini ileten, vahyi taşıyan ve ahiretteki olaylarla ilgili bilgi sağlayan varlıklar olarak tanımlanır. Melekler, nurdan yaratılmış ruhsal ve manevi varlıklar olup, insan gözünden genellikle saklıdır. Ancak, Allah'ın izniyle insan şekline girerek görünürler. İslam'da melekler, Tanrı'nın emirlerine tamamen itaat eden, isyan etmeyen ve belirli görevlerle yükümlü varlıklar olarak kabul edilir. Genel olarak, melek kavramı her üç dinde de kutsal ve ilahi bir rol üstlenir, ancak her dinin melekleri tasvir etme ve işlevlerini belirleme konusunda kendine özgü

yaklaşımları vardır. Bu farklılıklar, meleklerin tarihsel ve kültürel bağlamlarda nasıl anlaşıldığını ve dinler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları gösterir.

Anahtar Kelimeler: Melek, Yahudilik, Hristiyanlık, İslam, Tasvir

Abstract

The concept of angels has held a significant place in various cultures and religions throughout history, being regarded as metaphysical and divine beings. Angels are defined as entities that convey God's commands and provide guidance to humanity, a description that is similarly present in Abrahamic religions such as Judaism, Christianity, and Islam. However, each religion has its unique approaches to depicting angels and defining their functions. In Judaism, angels are generally seen as messengers of God, undertaking various roles. The names and functions of angels have evolved over time, with some angel names and roles becoming recognized due to Persian influence following the Babylonian Exile. In Jewish sacred texts, angels are sometimes conflated with God Himself and are sometimes depicted as representatives of God. Angels such as Gabriel and Michael stand out with specific duties and attributes. Jewish sources present diverse views on the roles and number of angels, but angels are broadly considered spiritual beings executing God's will. In Christianity, the belief in angels has its roots in Jewish traditions and has been theologically expanded. Angels are viewed as pure and perfect beings within God's creation. They are considered genderless and are described as spiritual entities serving God's purposes. There are various views within Christianity regarding the creation and nature of angels; some assert that angels were created from fire, while others maintain that angels are entirely spiritual beings. In the Bible, angels are typically depicted as beings who convey God's message, assume various forms, and possess superior powers. Christian theology establishes a hierarchy of angels, which is organized according to their duties and abilities. In Islam, the belief in angels is a fundamental aspect of the faith. In the Quran and authentic Hadiths, angels are described as beings that convey Allah's commands, bring revelations, and provide information about events in the afterlife. Angels are created from light and are generally hidden from human eyes, although they can appear in human form with Allah's permission. In Islam, angels are viewed as entities that fully obey God's commands, do not disobey, and are assigned specific tasks. Overall, the concept of angels plays a sacred and divine role in all three religions, though each religion has its distinctive approaches to depicting and defining their functions. These differences illustrate how the concept of angels is understood within historical and cultural contexts, highlighting both similarities and differences among the religions.

Keywords: Angel, Judaism, Christianity, Islam, Depiction

Giriş

Melek terimi, Sanskritçede "Angiras" ve Farsçada "Angaros" olarak anılan, ilahi ruhlar olarak kabul edilen varlıkları ifade eder. İngilizcede bu kavram "Angel" olarak geçerken, Latin ve diğer eski Avrupa dillerinde farklı anlamlar kazanmıştır. İbrani kutsal metinlerinde ise "Mal'akh" olarak adlandırılan bu varlıklar, insanüstü haberciler ya da Tanrı'nın insani temsilcileri olarak tanımlanır.¹

Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam gibi vahiy temelli dinlerde, Tanrı ile insan arasındaki mesafenin ön plana çıkmasıyla birlikte, bu ilişkiyi sağlama görevini meleklerle yüklenmiştir.²

Tarih boyunca, metafizik varlıklarla ilgili mitler, yorumlar, söylemler ve inançlar yaygın olmuştur. Birçok dini öğretilerde bu konu, iman esasları arasında yer almıştır. Özellikle semitik dini geleneğin tamamında, melekler gibi metafizik varlıklara olan inanç önemli bir yer tutar. Meleklerin kökenleri, yaratılış amaçları, türleri, sayıları, özellikleri, görevleri ve insanlarla olan ilişkileri gibi konular sürekli tartışılmış ve çeşitli görüşler geliştirilmiştir. Bu varlıkların insan yaşamının her alanıyla bağlantılı olduğu düşüncesi, onları diğer ruhani varlıklara göre daha ilgi çekici kılmıştır. Meleklerin genellikle insanların iyiliğine hizmet ettiği inancı, onların insanlık tarihinde ayrıcalıklı bir konuma sahip olmalarının önemli nedenlerinden biridir. Bu yönüyle, melekler metafizik varlıklar arasında özel ve önemli bir yer tutar.³

Melek inancı her üç dinde de var olmakla beraber birtakım benzer ve farklı yönleri bulunmaktadır. İslam, Hıristiyanlık ve Yahudilikte melekler, genelde Tanrı'nın buyruklarını ileten, insanlara rehberlik eden ve onları koruyan varlıklar olarak tanımlanır. Ancak, her dinde meleklerin görünüşü, rolleri ve sayısı gibi bazı farklılıklar bulunur. Özetle, her üç dinde de melekler kutsal varlıklar olarak kabul edilir, ancak tasvirleri ve rolleri dinler arasında değişiklik gösterebilir.

1.YAHUDİLİK'TE MELEK TASVİRİ

Yahudilik, Yahudi halkının zengin etnik ve dini geçmişini, insanlığın başlangıcından bu yana taşıyan ortak bir miras üzerine inşa eder. Yahudi incelemelerinde başvurulacak temel kaynak, Yahudi kutsal metinleridir.

¹Z. Keleş (2019). *Yahudilik'te Melek İnancı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. s. 23.

²A. Erbaş (2004), "Melek", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 29 s. 37.

³Z. Keleş (2019). *agt*, s. 5.

Meleklerin varlığına dair bahsedilen terimler kullanılsa da, onların isimleri belirtilmemekte ve melekler, Tanrı ile insan gibi diğer varlıklardan belirgin bir şekilde ayrılmamaktadır. Tevrat'ta, Tanrı ve O'nun elçisi olarak sunulan melekler, genellikle birbirinin yerine geçerli bir şekilde kullanılmaktadır.¹

Melekler, Tanrı'nın emrinde olan ve insanlarla kıyaslanamayacak derecede güçlü varlıklardır. "Malah" kelimesinin temel anlamı "elçi"dir; ancak Tanah'ta her elçi melek olarak tanımlanmaz. Zamanla, malah, Tanrı'nın hizmetinde bulunan insanüstü varlıklar olarak kabul edilmiştir ve Yahudi tarihinin her döneminde meleklerin varlığına inanılmıştır. Ancak, melekler Yahudi inanç ve felsefesinde merkezi bir yere sahip değildir.²

Talmud'da meleklerin yaratılışıyla ilgili çeşitli öyküler bulunmaktadır. Bu öykülerde melekler, insanlarmış gibi betimlenir. Ancak Yahudi filozofları, meleklerin maddi özelliklere sahip olmadığına dikkat çekerek, onların bu tür niteliklerle tasvir edilmemesi gerektiğini vurgularlar.³

Melekler, ilahi âlemde var olan ve Tanrı'nın hizmetinde görev yapan kutsal varlıklardır. Belli zamanlarda Tanrı'nın emriyle dünyaya inerek görevlerini icra ederler. Dünya'ya geldiklerinde çeşitli şekillere bürünerek insanlar arasında yer alırlar; bu farklı görünümünün, yeryüzündeki görevlerinin bir sonucu olduğuna inanılır. Bazı durumlarda kurtarıcı, bazılarında cezalandırıcı, bazılarında ise mesajcı olarak dünyaya inen melekler, görevlerini en uygun şekilde yerine getirmek üzere gönderildikleri belirtilir.

Melek İncanın ve Mihael ("Kim Tanrı gibidir?" anlamında- Mikail), Gabriel ("Tanrı Adamı" anlamında- Cebrail), Uriel ("Tanrı ışığıdır" anlamında) ve Refael ("Tanrı iyileştirdi" anlamında- İsrail)⁴ gibi isimlendirmelerin Yahudiliğe Babil Sürgünü sonrasında Pers kültüründen girdiği düşünülmektedir.⁵ Yahudi kaynaklarında özellikle Gabriel'in (Cebrail) adı sıkça geçer. Mikail ile birlikte Hz. İbrahim'i ziyaret edip Sodom ve Gomor'a⁶ gittikleri ve Lût Peygamber ile ailesi dışında taşkınlıklarına devam eden Sodom ve Gomor halkını yerle bir ettikleri anlatılmaktadır⁷. Ayrıca Cebrail, Daniel Kitabında belirtildiği gibi, peygamberlere insan suretinde görünmektedir.⁸

¹ F. Aydın (2023). *Yahudilik*. Mahya Yayıncılık, s. 87.

² Y. Basasel (2001). "Malah", *Yahudilik Ansiklopedisi*, c. 2, s. 381-382.

³ Y. Basasel (2001). "Malah", *Yahudilik Ansiklopedisi*, c. 2, s. 382.

⁴ Y. Basasel (2001). "Malah", *Yahudilik Ansiklopedisi*, c. 2, s. 382.

⁵ M. Baş (2019). *Hicaz Yahudileri: Tarihçe, Etnik Yapı ve Dini Uygulamalar*. Kopernik Yayınları, s.115.

⁶ Yaratılış, 18: 1-5.

⁷ Yaratılış, 19: 1-17.

⁸ Daniel, 8: 15-18.

Genel Yahudi anlayışında Cebrail'in konumu böyle iken, Hicaz Yahudilerinin Cebrail'i sevmedikleri ve ona düşmanlık besledikleri anlaşılmaktadır.¹ Bölge Yahudileri, melekleri dost ve düşman olarak ayırmışlar, Cebrail'i düşman olarak görüp her türlü şiddet, azap ve zelzelenin sahibi olduğuna inanmışlardır. Ayrıca, Cebrail'in Hz. Muhammed'i (s.a.s) onların sırlarından haberdar ettiğini savunmuşlardır. Buna karşılık, Mikail'in ise onların dostu, rahmet ve iyilik meleği olduğunu iddia etmişlerdir. Daniel Kitabında da Mikail'in İsrailoğullarının koruyucusu olduğu, *"O zaman senin halkını koruyan büyük önder Mikail görünecek..."*² ifadesiyle vurgulanmıştır.³

İbn Suriya, Yahudilerin Cebrail'e olan düşmanlıklarının sebebini Mabel'in ilk yıkılışına dayandırarak açıklamıştır. Anlatıya göre, Yahudi peygamberlerinden birine, Buhtunnasr adında bir kral tarafından Beyt-i Makdis'in yıkılacağı vahyedilmiş ve kralın özellikleri de bildirilmiştir. Yahudiler, bu kralı çocukken bulmuş ve onu öldürmek için adamlar göndermişlerdir. Ancak Cebrail araya girerek çocuğun öldürülmesini engellemiş ve bu çocuk büyüyüp güçlenerek kral olmuş, Yahudilere karşı savaşmış, Beyt-i Makdis'i yıkmış ve birçok Yahudi'yi öldürmüştür. Yahudiler, bu felaketin önüne geçemediği için Cebrail'i düşman olarak görmüşlerdir. Oysa Rabbinik Yahudi kaynaklarında, Cebrail'in Mikail ile birlikte İsrailoğullarını koruyan ve gözeten melekler olduğu, Kudüs'ün yıkıldığı dönemde de onları koruyanların bu iki melek olduğu belirtilmiştir.⁴

Kur'an, *"Her kim Cibril'e düşmansa bilsin ki, O, önündekilere tasdik edici ve müminlere bir hidayet ve müjde olması için Kur'an'ı senin kalbine Allah'ın izniyle indirdi. Her kim Allah'a ve Allah'ın meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikail'e düşman olursa bilsin ki, Allah kâfirlerin düşmanıdır."*⁵ ayetiyle bu anlayışa atıfta bulunmuştur.⁶

Yahudi melek anlayışında melekler hiyerarşik bir düzende yer alır ve her insanın bir iyi ve bir kötü meleği olduğu kabul edilir.⁷ Eski bir anlatıya göre, cuma akşamları sinagogdan dönen her Yahudi erkeğine iki melek eşlik eder; biri iyilik, diğeri kötülük meleğidir. Eve vardıklarında, melekler hemen içeri girerler. Eğer evde Şabat hazırlıkları yapılmamışsa, kötülük meleği sevinçle "Bu ailenin her Şabat'ı böyle olsun" der ve iyilik meleği de zorunlu olarak "Amin" der. Ancak ev Şabat'a hazırsa, iyilik meleği gülümseyerek "Eviniz her Şabat

¹ M. Baş (2019). age, s. 116.

² Daniel, 12: 1.

³ M. Baş (2019). age, s.117.

⁴ M. Baş (2019). age, s.118.

⁵ Kur'an-ı Kerim. Bakara 2/97-98.

⁶ M. Baş (2019). age, s. 119.

⁷ Y. Basasel (2001). "Malah", *Yahudilik Ansiklopedisi*, c. 2, s. 382.

böyle olsun" der ve bu kez kötülük meleği "Amin" demek zorunda kalır.¹ Neredeyse her melek belirli görevlerle atanmıştır ve bu görevler, meleklerin hiyerarşik tasnifinde dikkate alınmıştır. Meleklerin sınıflandırılmasında genellikle Helenistik dönem ve Pers kökenli astrolojinin gezegen kavramları ya da Doğu'nun monarşik yapısından türetilmiş hiyerarşiler esas alınmıştır.²

Rabbînik metinlerde melekler iki ana grupta sınıflandırılır: üst grup ve alt grup melekler. Üst grup melekler şunlardır: Uriel (Lider Melek), Mikail (İsrail'in koruyucusu), Rafael, Raguel, Sariel, Gabriel (Cennetin Yöneticisi) ve Ramiel (Jeremiel). Bu melekler Baş Melekler olarak bilinir. Bunun dışında, baş meleklerin altında yer alan ve onların göreviyle ilişkili olan başka melekler de bulunmaktadır. Bu melekler, Tanrı'nın tahtını taşıyan Taht Görevlileri olarak adlandırılır: Seraphim, Kerubim ve Ofanim (Tekerlekler). Bunun yanı sıra, gizli melekler, cezalandırıcı melekler ve diğer kutsal melekler de bu üst grup melekler arasında sayılmaktadır.³

Alt grup melekler, düşmüş meleklerden meydana gelir. Bu melekler, bir zamanlar melek olarak görev yapmış ancak işledikleri günahlar nedeniyle meleklik görevlerinden mahrum kalmış ve kötü melekler olarak adlandırılan manevi varlıklardır.⁴ Satan gibi yeryüzüne zapt olmuş "düşmüş" meleklerden de bahsedilir.⁵ Ayrıca Tevrat'ta düşmüş meleklerle ilgili şu ifadeler de yer verilmiştir:

*"Yeryüzünde insanlar çoğalmaya başladı, kızlar doğdu. İlahi varlıklar insan kızlarının güzelliğini görünce beğendikleriyle evlendiler. RAB, "Ruhum insanda sonsuza dek kalmayacak, çünkü o ölümlüdür" dedi, "İnsanın ömrü yüz yirmi yıl olacak." İlahi varlıkların insan kızlarıyla evlenip çocuk sahibi oldukları günlerde ve daha sonra yeryüzünde Nefiller vardı. Bunlar eski çağ kahramanları, ünlü kişilerdi."*⁶

Tanah'ta bahsedilen melekler, kutsal metinlerdeki rolleri nedeniyle en önemli melekler olarak kabul edilir. Tanah'ta sadece sürgün öncesi döneme ait yazılarda melek isimlerine yer verilmiştir; bu dönemin dışındaki metinlerde ise melek isimlerine rastlanmaz.⁷

Tanah'ta meleklerin sayısı hakkında doğrudan bir bilgi verilmemiştir. Ancak bazı Yahudi ve Hristiyan kaynakları, her ulusun bir koruyucu meleği olduğuna inanıldığını belirtmektedir. Bu anlayışa göre melekler,

¹ Y. Altıntaş (2001). *Yahudilikte Kavram ve Değerler*. Gözlem Yayıncılık, İstanbul, s. 179.

² A. Erbaş (2012). *Melekler Âlemi*, Paradoks Yayınları, s. 88.

³ Z. Keleş (2019). agt, s. 53.

⁴ A. Erbaş (2012). age, s. 88.

⁵ Y. Basasel (2001). "Malah", *Yahudilik Ansiklopedisi*, c. 2, s. 382.

⁶ Yaratılış, 6: 1-4.

⁷ A. Erbaş (2012). age, s. 89.

milletlerin sayısı ile orantılı olarak gönderilir ve her milletin korunması için görev yaparlar. Ancak meleklerin sayısı kesin olarak belirlenmiş değildir; milletlerin ve toplumların sayısına bağlı olarak bu meleklerin sayısı da değişkenlik gösterir. Babil döneminden bu yana birçok toplumun ortadan kalkması ve yeni toplulukların ortaya çıkması, meleklerin sayısının kesin olarak belirlenmesini zorlaştırmaktadır.¹ Buna karşın, bazı Yahudi âlimleri meleklerin sayısının evrendeki varlıkların üçte biri kadar olduğunu iddia etmektedir.²

Yahudilikte melekler, ruhani kutsal varlıklardır. Bu konuyla ilgili olarak Tanah'ta bazı detaylar mevcuttur. Örneğin, bir bölümde meleklerin kanatlarından bahsedilirken, Yeşaya kitabında meleklerin kanatlı devasa varlıklar olarak tasvir edildiği belirtilmektedir.³ Tevrat'ta, meleklerin kanatlı varlıklar olarak tasvir edildiği ve havada uçtukları belirtilir. Bu kanatların, kuş kanadına benzer bir yapıda olduğu ilgili pasajlardan anlaşılmaktadır.

“Üzerinde Seraflar duruyordu; her birinin altı kanadı vardı; ikisiyle yüzlerini, ikisiyle ayaklarını örtüyor, öbür ikisiyle de uçuyorlardı”⁴

“En ortasında insana benzer dört canlı yaratık duruyordu; her birinin dört yüzü, dört kanadı vardı”⁵

1. Krallar kitabında Keruvlar detaylı bir şekilde tasvir edilmiştir. Keruvlar, yarı insan yarı hayvan formunda dev kanatlı varlıklardır. Keruvların bir yüzü aslana, bir yüzü öküze, bir yüzü de kartala benzer. Çok hızlı hareket edebilir ve uçarak dilediği yere gidebilirler.

“İç odada her biri on arşın yüksekliğinde, iğde ağacından iki Keruv yaptı. Her kanadı beşer arşın olan Keruv'un açık kanatları bir uçtan öbür uca toplam on arşındı. Öbür Keruv'un kanat açıklığı da on arşındı. Her iki Keruv'un da ölçüsü ve görünüşü aynıydı. İkisinin de yüksekliği on arşındı.”⁶

Ayrıca, melekler farklı şekillerde betimlenmiştir. Bunlardan biri, ateş şeklinde tasvir edilmeleridir.⁷ Bu tasvirin sebebi, meleklerin ateşten yaratıldığına inanılmasıdır.

Melekler, zaman zaman Tanrı ile özdeşleştirilmekten kaçamamışlardır; bu durum, kutsal metinlerdeki ifadelerle ilgilidir. İbn Meymun, bu konuya değinirken, Tanah'ta melekler yerine ilahlar, rabler, felekler ve

¹ ET, “Ange”, I, s. 411'den aktaran, Erbaş (2012). Melekler Âlemi, s. 87.

² Musa B. Meymun, Delaletü'l-Hairin, İbrance'den Arapça'ya çeviri Hüseyin Atay, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. Ankara, s. 292.

³ Z. Keleş (2019), agt, s.47.

⁴ Yeşaya, 6: 2.

⁵ Hezekiel, 1: 5-6.

⁶ 1. Krallar, 6: 23-26.

⁷ Hezekiel, 1: 4, 13.

yıldızlar terimlerinin de kullanıldığını vurgulamıştır. İbn Meymun Tanah'ta yer alan “İlahların İlahı”, “Tanrıların Tanrısı”, “Rablerin Rabbi” ve “Göklerin (feleklerin ve yıldızların) Tanrısı” gibi tanımlamalarda meleklerden açıkça söz edilmese de, bunların melekler olarak yorumlanması gerektiğini ifade etmiştir.¹

Yahudi kutsal metinlerindeki meleklerle ilgili karmaşık anlatımlar, zaman zaman çeşitli tartışmalara yol açmaktadır. Melekler, Tanrı ile olan yakınlıkları nedeniyle bazı söylemlerde Tanrı ile özdeşleştirilmişlerdir. Metnin başında melek şeklinde tanımlanan varlıklar, ilerleyen kısımlarda Tanrı ya da Tanrı benzeri kişiliklerle betimlenmektedir. Bu durumda, örneğin İbrahim'in İshak'ı kurban etmek üzereyken, bir meleğin ona "İshak'ı benden esirgemedin"² dediği aktarılır. Benzer şekilde, Musa'ya gelen melek ile ilgili anlatılarda, çalıların arasından görünenin melek olduğu belirtilirken, Musa'ya seslenenin Rab olduğu³ ifadeleri, meleğin Tanrı gibi algılanmasına yol açmaktadır.⁴

Melekler, ruhsal varlıklar olmakla birlikte yeryüzüne indiklerinde cisimleşebilirler. Bu süreçte, daha önce hiç karşılaşmamış bir biçime bürünürler. Bazen, parlak yüzlü genç bir adam olarak, keten giysilere sarılıp zarif kıyafetler içinde görünürler. İnsanüstü varlık olmalarına rağmen insan şeklinde ortaya çıkmaları, Yahudilikte köklü bir düşüncedir. Bu görünümde genellikle ellerinde kılıçlar veya öldürücü silahlar taşımaktadırlar.⁵

Tanah'ta, meleklerin Tanrı gibi tasvir edildiği bölümlerin dışında, insan suretinde de dünyaya geldiklerinden bahsedilir. Örneğin, Yakup'un ilahi bir varlıkla güreştiği anlatılırken, bu varlığın bir melek olduğu belirtilir.⁶ Meleklerin insan şeklinde yeryüzüne indiklerinde genellikle erkek formunda geldikleri belirtilir. Bu, meleklerin Tanrı'nın oğulları olarak kabul edilmesinden kaynaklanır. Tanah'ta bu durum şöyle açıklanır:

“Tanrının oğulları insan kızlarının güzelliğini görünce beğendikleriyle evlendiler.”⁷

“Bir gün Tanrının oğulları RAB'bin huzuruna çıkmak için geldiklerinde, Şeytan da onlarla geldi.”⁸

Melekler, Tanrı'nın buyruklarını yerine getirir. O'nun buyruğunu insanlara götürürler.¹ Yukarıdaki metinlerden anlaşıldığı kadarıyla, meleklerin ilahi âlemde yeryüzüne indiklerinde, kendilerine verilen

¹ Z. Keleş (2019), agt, s. 44

² Yaratılış, 22: 12.

³ Mısır'dan çıkış, 3: 2-4.

⁴ Z. Keleş (2019), agt, s. 45.

⁵ Ali Erbaş (2012). age, s. 80.

⁶ Yaratılış, 32: 25-31.

⁷ Yaratılış, 6: 2.

⁸ Eyüp, 1: 6.

görevlere göre farklı bedenlere büründükleri anlaşılmaktadır. Melekler, Tanrı'nın iradesi doğrultusunda bazen insanlara görünürken insan şekline bürünmüş, bazen de Tanrı'nın kudretini temsil eden varlıklara dönüşmüşlerdir. İbrahim², Lut³ ve Yakup'un⁴ kıssalarında da görüldüğü gibi, melekler yeryüzüne, insanlara müjde vermek, onları cezalandırmak ya da başka sebeplerle, insan suretinde inmişlerdir.

2.HRİSTİYANLIK'TA MELEK TASVİRİ

Hristiyanlık'ta, melek inancı Yahudi geleneğine benzerlik gösterir. Yahudilikteki melek düşüncesinin bir uzantısı olarak kabul edilir. Hristiyan teolojisinde meleklerin inanç açısından özel bir yeri bulunmaktadır. Melek inancı, Tanrı inancından sonra ikinci sırada gelir; dolayısıyla Tanrı inancı, melek inancını da beraberinde getirir.

Melekler, saf ve kusursuz bir durumda yaratılmış olup, doğalarına uygun bir mutluluk içindedirler. Kutsal ruhun sonsuz ve ezeli tezahüründe, ifade edilemez bir neşe içinde tabiatüstü bir mutluluğa yönlendirilmişlerdir. Onlar, tabiatüstü nimetlerle donatılmıştır ve bu mutluluk, kendilerine bir ödül olarak sunulmuştur.⁵ Hristiyan teolojisinde meleklerin cinsiyeti olmadığı kabul edilir, bu nedenle onlara ait şehvetli bir özellik de yoktur.⁶ Latin Babaları arasında Hilaire, meleklerin ruhsal doğalarının kendi tabiatlarından kaynaklandığını belirtmiş; ancak aynı zamanda bedensel bir cevhere de sahip olduklarını ifade etmiştir. Jerome ise, meleklerle dair düşük ve şehvî bir vücut düşüncesini reddetmiş, fakat onların temiz ve hafif bir dış görünüşe sahip olduğunu kabul etmiştir.⁷

İncillerde İsa Mesih, Sadukiler'e yanıt verirken dirilişten sonra kutsalların ne evleneceğini ne de kan vereceğini belirterek, onların Tanrı'nın meleklerine özgü bir özelliği taşıyacaklarını ifade etmiştir. Yeni Ahid'de geçen "Zira kıyamette ne evlenirler ne de kocaya verilirsiniz; ancak gökteki melekler gibidirler."⁸ ifadesi bu anlamda değerlendirilmiştir. Hristiyan teologlarından bazıları bu sözleri meleklerin cinsiyetinin olmayacağına dair bir delil olarak kullanmışlardır.⁹

¹ Y. Basasel (2001). "Malah", *Yahudilik Ansiklopedisi*, c. 2, s. 382.

² Yaratılış, 18: 1-33.

³ Yaratılış, 19: 1-26.

⁴ Yaratılış, 32: 1-2.

⁵ A. Erbaş (2012), age, s. 131.

⁶ D. Özbek (1990). *Bugünkü Semavi ve İlahi Kitaplarda Melekler ve Özellikleri*, Necmeettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, s. III, ss.309.

⁷ A. Erbaş (2012), age, s. 132.

⁸ Matta, 22:30; Markos, 12:25; Luka, 20:35-36.

⁹ A. Erbaş (2012), age, s. 134.

Meleklerin yaratılışında kullanılan maddelerin duman ve ateş olduğu, dolayısıyla vücutlarının bu iki maddeden biriyle oluştuğu öne sürülmüştür.¹

Melekler görünmez ruhsal varlıklar olduğundan, Hristiyanlıkta meleklerin kesin sayısı hakkında net bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak, Tanrı'nın göksel tahtının etrafındaki varlıkların sayısı, meleklerin ne kadar çok olduğunu göstermek için bir işarettir.

*“Sonra tahtın, yaratıkların ve ihtiyarların çevresinde çok sayıda melek gördüm, seslerini işittim. Sayıları binlerce binler, on binlerce on binlerdi”*²

Kitab-ı Mukaddes'e göz attığımızda, meleklerin bazen Allah'ın ruhu olarak, bazen de Allah'ın oğulları olarak nitelendirildiklerini görüyoruz. Bu durum, bu varlıklara ruhani vasıflarla ilahi bir nitelik kazandırarak, onları diğer varlıklardan farklı bir konuma getiriyor. Ayrıca kutsal kitapta meleklerin Tanrı gibi ölümsüz olarak tanımlanması ve onlara ibadet edilmesi gerektiği vurgusu, meleklerin yarı tanrısal bir varlık olarak görülme anlayışını pekiştirir.

*“Bir daha ölmeleri de söz konusu değildir. Çünkü meleklerle benzerler ve dirilişin çocukları olarak Tanrı'nın çocuklarıdır.”*³

*“Sözde alçakgönüllülükte ve meleklerle tapınmakta direnen, gördüğü düşlerin üzerinde durarak benliğin düşünceleriyle boş yere böbürlenlen...”*⁴

Melekler, ahlaki bilgi ve yüksek zeka seviyesine sahip, fiziksel bedenleri bulunmayan varlıklardır.⁵ İsa'nın İbranilere mektubunda meleklerin ruhsal varlıklar olduğu belirtilirken, Luka kitabında ise bu varlıkların bedensiz ve et-kemikten yoksun ruhsal varlıklar olduğuna dikkat çekilmektedir.⁶

*“Ellerime ayaklarıma bakın bizzat benim kendim bana ellerinizi sürün ve bakın çünkü bende olduğunu gördüğünüz gibi bir ruhta et ve kemik yoktur”*⁷

Melekler, görünmez olan ve çeşitli formlara girebilen varlıklardır. Fiziksel bir bedeni olmayan bir varlığın gözle görülmesi mümkün değildir. Dolayısıyla, Tanrı tarafından özel bir yetki vermediği sürece

¹ A. Erbaş (2012), age, s. 131.

² Vahiy, 5: 11.

³ Luka, 20: 36.

⁴ Koloseliler Mektup, 2: 18.

⁵ W. Grudem (2005). *Hristiyan İlahiyatı*. (Çev.) Levent Kınran, Yeni Yaşam Yayınları, s. 180.

⁶ H. Kurt (2014). *Kur'an'da ve Kitab-ı Mukaddes'te Melek Kavramı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, s.56.

⁷ Luka, 24: 39.

melekleri görmek mümkün değildir. Melekler, zaman zaman çeşitli şekillere girerek insanlara görünmüşlerdir. Melekler insanlara, kimi zaman tanrının suretinde¹, kimi zaman ateş şeklinde², bazen nur³ ya da İsa'nın nuru⁴ şeklinde, bazı durumlarda ise insan suretine girerek⁵ görünmüşlerdir.⁶

Meleklerin başka bir özelliği de üstün bir güce sahip olmalarıdır. Meleklerin gücünü ifade eden en önemli özellik, kanatlı varlıklar olmalarıdır. Bu özellikleri, melekleri fiziksel olarak insanüstü bir konuma yerleştirir.⁷

“Sonra bir meleğin gökten indiğini gördüm. Elinde dipsiz derinliklerin anahtarı ve büyük bir zincir vardı.”⁸

“Bundan sonra göğün ortasında uçan başka bir melek gördüm. Yeryüzünde yaşayanlara -her ulusa, her oymağa, her dile, her halka- iletmek üzere sonsuza dek kalıcı olan müjde'yi getiriyordu.”⁹

Yuhanna'nın Vahiy bölümünde, Tanrı'nın tahtı etrafında bulunan dört melekten bahsedilir.

“Ve tahtın önünde billura benzer sanki camdan bir deniz ve tahtın önünde ve tahtın etrafında önden ve arkadan gözlerle dolu dört canlı mahluk vardı.”¹⁰

Bu meleklerden ilki aslana, ikincisi danaya, üçüncüsü insana, dördüncüsü de uçan kartala benzetilmektedir. Kanatlı olan bu varlıklar ‘kudus kudus’ diyerek Allah’ı devamlı yüceltirler.¹¹

Hıristiyanlıkta, melek gruplarının hiyerarşisi ve sıralaması, fonksiyon ve yeteneklerine göre belirlenmiştir. Melekler üç ana hiyerarşiye ayrılır ve bu hiyerarşiler, meleklerin şöhret derecelerine göre kendi aralarında farklılık gösterir. En üstün hiyerarşide Serafiler, Kerubiler ve Tahtlar bulunmaktadır. Orta hiyerarşide Egemenlikler, Faziletler ve Güçler vardır. En aşağı hiyerarşide ise Prenslükler, Başmelekler ve Normal melekler bulunmaktadır.¹²

¹ Resullerin İşleri, 7: 31-32.

² Resullerin İşleri, 7: 30.

³ Resullerin İşleri, 26: 6-12.

⁴ Resullerin İşleri, 26: 13-15.

⁵ Matta, 28: 3-5; İbranilere Mektup, 13: 2.

⁶ D. Özbek (1990). agm, s. 309-310.

⁷ H. Kurt (2014). agt, s.37.

⁸ Vahiy, 20: 1.

⁹ Vahiy, 14: 6.

¹⁰ Vahiy, 4: 6.

¹¹ Vahiy, 4: 8-9.

¹² A. Erbaş (2019). age, s. 154-155.

Melek gruplarına verilen her isim, Tanrı'nın önündeki görevleriyle ilişkilidir. Yeni Ahid'de de Eski Ahid'de olduğu gibi, isimleri geçen melekler oldukça azdır. Eski Ahid'de bu melekler Cebrâil, Mikâil ve Rafael iken, Yeni Ahid'de yalnızca Cebrâil ve Mikâil'in isimleri geçmektedir. Ancak, isimleri belirtilmeden atıfta bulunulan pek çok melek vardır. Bunlar önem sırasına göre; Michel(Mikail), Gabriel(Cebrail), Rabb'in (Yahve'nin) Meleği, Ölüm Meleği, Koruyucu Melekler, Yedi Kilise'nin Melekleri, kendilerine yedi son bela verilen yedi melek, kendilerine yedi boru verilen yedi melek, iyi ve kötü melekler olarak sıralandırılabilir.¹

Hristiyan teolojisinde sûra üfleyen meleğin görünüşü şu şekilde tarif edilmiştir: “Bulutla giyinmiş başında âlimi sema olan yüzü güneş gibi ve ayakları ateş direkleri gibi olup sağ ayağını deniz, sol ayağını ise kara üzerine koyan kuvvetli bir melektir. Gökten inmiştir, aslan gibi kükremesiyle yedi gök gürlemesi şeklinde ses işitilir. İşte hayatı sona erdirmekle görevli olan yedi melekten sonuncusunun borusunu çalmadan bir ayağı denizde diğer ayağı karada olan, elinde açık küçük kitap bulunan melekten kitap alınmak suretiyle dünya sona erdirilmemiştir.”²

3.İSLAM'DA MELEK TASVİRİ

Meleklerle inanmak, İslam'ın temel şartlarından biri olarak kabul edilir. Allah ile peygamberler arasında bilgi akışını sağladıkları için meleklerle iman, kitaplara inancı da zorunlu hale getirir. Peygamberlere vahyi ileten ve ahiret, kaza-kader gibi inanç konularında bilgi sağlayan varlıklar da meleklerdir. Bu nedenle melek inancının doğru bir biçimde anlaşılması oldukça önemlidir; bu konuda Kur'an-ı Kerim ve sahih hadislerdeki bilgilere başvurulmalıdır.³

Melekler, sadece temessül ettiklerinde insanlara görünürler. Bu nedenle, onların gerçek doğalarını ve özelliklerini akıl yoluyla belirlemek mümkün değildir. Bu konudaki bilgiler vahye dayanmak zorundadır. Dolayısıyla, melekler hakkında bilgi edinmek için yalnızca Kur'an-ı Kerim ayetleri ve Hz. Peygamber'in sözlerine başvurulabilir.⁴

Kur'an'a göre melekler, Allah ile insanlar arasındaki iletişimi sağlayan yegâne varlıklardır. Hz. Muhammed'in hadislerinde, melekler imanın temel unsurları arasında Allah'a imandan sonra ikinci sırayı alır.

¹ A. Erbaş (2019). age, s. 157-172.

² D. Özbek (1990). agm, 311-312.

³ A. Çolak (2012). *Melek İnancının Kur'an ve Hadis Temelleri*. Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, s. 1, ss. 36.

⁴ A. Çolak (2012). agm, s. 38.

Kur'an-ı Kerim'de, meleklerin yaratıldığı, yaratıcılarına karşı sorumlu oldukları ve emirlerini sorgusuz yerine getiren, asla isyan etmeyen varlıklar oldukları vurgulanmaktadır.¹

Melekler, Allah'ın emri ve izniyle insan biçimine bürünerek görülebilir hale gelebilirler. “... Derken biz ona ruhumuzu göndermiştik de, o, kendisine yaratılışı tam bir insan şeklinde görünmüştü...”² âyetinde Cebrail'in Hz. Meryem'e bir insan şeklinde görüldüğü belirtilmektedir.³

Melekler nurdan yaratılan ruhani ve manevi varlıklar oldukları için kendi özgün doğaları, insan gözüyle görülmelerine engel olur. Çünkü insan, melekler gibi nurani varlıkları görebilecek şekilde yaratılmamıştır. Kur'an-ı Kerim'de meleklerin zaman zaman peygamberlere ve insanlara görüldüğü belirtilmektedir. Kalam âlimlerine göre ise, melekleri yalnızca peygamberler, gerçek halleriyle görebilir.⁴ Diğer insanlar ise melekleri yalnızca insan biçiminde görme imkânına sahiptir. Vahyin inişine tanıklık eden sahabe, Cebrail'in bir insan suretinde Hz. Peygamber'le konuştuğunu fark etmeden buna şahit olmuştur. Bu konu hakkında daha pek çok âyet ve hadis bulunmaktadır.⁵ Bu durumlardan biri Tekvir Suresi'nde şöyle geçmektedir:

“Andolsun (Muhammed) onu apaçık ufukta görmüştür”⁶

Bu ayette Hz. Peygamber'in Cebrail'i gördüğü belirtilirken, onun nasıl ve hangi şekilde görüldüğüne dair herhangi bir bilgi verilmez. Hadislerde de Hz. Peygamber'in Cebrail'i gerçek haliyle görüp görmediği konusunda kesin bir açıklama bulunmamaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de meleklerin fiziksel özellikleriyle ilgili en net tasvir Fâtır Suresi'nde bulunmaktadır. Bu ayetlerde meleklerin ikişer, üçer ve dörder kanatlı olduklarından bahsedilir.

“Gökleri ve yeri yoktan var eden; melekleri ikişer üçer, dörder kanatlı elçiler yapan Allah'a hamdolsun. O, yaratmada dilediği kadar artırır. Şüphesiz Allah her şeyi yapabilir.”⁷

Meâriç suresindeki *“O derecelerin sahibi Allah'tandır. Melekler ve Ruh da oraya bir günde yükselip çıkar ki mesafesi (dünya seneleriyle) elli bin senedir.”⁸* ayetinden meleklerin çok hızlı hareket edebilen

¹ İ. Cerrahoğlu (1998). *Tefsir Usulü*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.172.

² *Kur'an-ı Kerim*. Meryem, 19/16-21.

³ A. Çolak (2012). agm, s. 38.

⁴ A. Aydın (1964). *İslâm İnançları ve Felsefesi*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, s. 288-289.

⁵ A. Çolak (2012). agm, s. 39.

⁶ *Kur'an-ı Kerim*. Tekvir, 81/23.

⁷ *Kur'an-ı Kerim*. Fâtır 35/1.

⁸ *Kur'an-ı Kerim*. Me'âric 70/3-4.

varlıklar olduğunu anlamaktayız. Melekler, en uzak mesafeleri en kısa vakitte kat etmekte ve bir ışıktan veya bir cereyandan daha hızlıdır.

Kur'an-ı Kerim'de meleklerin güçlü kuvvetli varlıklar olduğunu belirten ayetler vardır. Melekler güç ve kuvvet açısından diğer varlıklardan farklıdır.¹

“Sûr'a bir üfürülüştü üfürüldüğü, yer ve dağlar kaldırılıp bir vuruşla birbirine vurulduğu zaman işte o gün ne olacaksa olacak, kıyamet kopacak, gök parçalanacaktır; çünkü o gün gök, çok zayıftır. Melekler göğün yanlarındadır ve Rabbın Arş'ını, o gün onlardan sekiz tanesi başlarının üzerinde taşıyacaktır.”²

“O gün Rabb'inin arşını o meleklerin de üstünde sekiz melek yüklenir”³

Melekler çok hızlı varlıklardır.⁴ Onlar çok kısa bir sürede uzak mesafelere gidebilirler. Ancak meleklerin hareketleri insanlarınkine benzer değildir. Allah, gökten yıldırımlar indirip, zaman ve mekândan münezzeh olarak dilediğinde melekleri saniyelerden daha kısa bir sürede uzak yerlere götürebilir.⁵ Kur'ân'da meleklerin süratli varlıklar olmasıyla ilgili olarak; *“Birisi, yüksek derecelerin sahibi olan Allah'tan, kâfirler için vuku bulacağı muhakkak olan ve hiçbir önleyicisi bulunmayan bir azâb istemektedir. Öyle ki, melekler ve ruh ona, süresi elli bin yıl olan bir günde yükselirler”⁶* buyurulmuştur.

Melekler, yemek yeme veya içme gereksinimi olmayan varlıklardır. Kur'an-ı Kerim'in farklı ayetlerinde, Hz. İbrahim'e insan biçiminde gelen meleklerin, kendilerine ikram edilen yiyecekleri yemedikleri belirtilmektedir:

“İbrahim'in saygın konuklarının haberi, sana geldi mi? Bir zaman onun yanına girmişler selam vermişlerdi İbrahim de onların selamını almış ve onların yabancı insanlar olduğunu fark etmişti. Konuklarına yemek hazırlamak için gizlice ailesinin yanına gitti semiz bir buzağı getirdi. Onu önlerine yaklaştırdı. ‘Yemez misinin’ dedi. (yemediklerini görünce) Onlardan içine bir korku düştü. ‘Korkma’ dediler ve ona bilge bir oğlan çocuğu müjdelediler”⁷

¹ A. Çolak (2012). agm, s. 40.

² Kur'an-ı Kerim. Hâkka 69/ 13-17.

³ Kur'an-ı Kerim. Hakka 69/17.

⁴ Kur'an-ı Kerim. Secde 32/5; Meâric, 70/1-4

⁵ A. Kılavuz (2013). *Anahatlarıyla İslâm Akâidi ve Kelâm'a Giriş*, Ensar Neşriyat Yayınevi, s. 176.

⁶ Kur'an-ı Kerim. Meâric 70/1-4.

⁷ Kur'an-ı Kerim. Zariyat 51/24-27, Hûd 11/69-70.

İnsanlara özgü birçok özellikten uzak olan melekler erkeklik ve dişilik özelliklerine de sahip değildir.¹ Kur'an-ı Kerim, meleklerin ne erkek ne de dişi olduğunu belirterek, onların Allah'ın ikramına erişen kulları olduğunu açıklamıştır. Meleklerin hayvani ve nefsi arzuları yoktur. Onlar uyumazlar, günah ve hata işlemezler.²

Allahu Teâlâ, insanlar içinden peygamberler seçtiği gibi, melekler arasında da elçiler atamıştır.³ Kur'an ve hadislerden anlaşıldığına göre, İslam inancında meleklerin her birinin kendine özgü dereceleri ve makamları vardır. Büyük melekler olarak isimlendirilen Cebrâîl, Mikâîl İsrâfil ve Ölüm Meleği'dir.⁴ Büyük melekler arasında da birbirlerine göre üstünlükler bulunmaktadır. Muhammed Kanbur el-Antâkinin aktardığına göre, Cebrâîl ve İsrâfil en yüksek derecedeki meleklerdir. Ancak İbn Abbas'tan (r.a.) gelen bir hadiste ise Cibril ve Mikâîl'in isimleri ön plana çıkmaktadır.⁵ Diğer melekler ise Mukarrebun Melekleri, Hamele-i Arş Melekleri, Müdebbirat Melekleri, Hafaza/Kiramen Katibin Melekleri, Gece ve Gündüz Melekleri, Münker ve Nekir Melekleri, Cennet Melekleri ve Cehennemde Görevli Melekler olarak sıralandırılabilir.⁶

Sonuç

Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam gibi büyük dinlerin melek tasvirleri üzerine yapılan bu kısa araştırmada her bir dinin kutsal metinlerinde meleklerin görünüşleri hakkında farklı detaylar bulunduğu dikkat çekmektedir. Bununla birlikte Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam gibi semitik dinlerin inanç sisteminde önemli bir yer alan melekler bu dinlerin kutsal metinlerinde, Tanrı'nın emirlerini ileten, insanları yönlendiren ve koruyan varlıklar olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamaya rağmen meleklerin tasvirleri ve rollerinde belirgin farklılıklar olduğu görülmektedir. Yahudilikte genellikle Tanrı'nın elçileri olarak kabul edilen melekler, Tanrı'nın talimatlarını yerine getirmek üzere çeşitli şekillerde dünyaya inmektedirler. Kutsal Metinlerinde isimleri ve rollerine dair detaylar sınırlı olup, bazı meleklerin isimlerinin ve bu inancın yaygınlaşmasının özellikle Babil Sürgünü sonrasında oluştuğu ileri sürülmektedir. Meleklerin bazen Tanrı'nın kendisi gibi algılanabilmesi, bu varlıkların ruhsal ve ilahi doğaları hakkındaki karmaşayı artırmakta ise de bu durum onların Tanrı'nın yeryüzündeki temsili olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır.

Melek inancı açısından Yahudi geleneğinin devamı gibi bir imaj sergileyen Hristiyan teolojisinde meleklerin ruhsal varlıklar olduğu ve fiziksel bedenlere sahip olmadığı belirtilirken, farklı şekillerde

¹ H. Kurt (2014). agt, s.20.

² Ş. Gölcük – S. Toprak (1998). *Kelam*. Tekin Kitabevi, s. 383.

³ A. Çolak (2012). agm, s. 45.

⁴ A. Çolak (2012). agm, s. 46-53.

⁵ A. Çolak (2000). *Kur'an ve Hadislere Göre Melek Kavramı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, s.58.

⁶ A. Çolak (2012). agm, s. 54-65.

görülebilecekleri de ifade edilmektedir. Meleklerin cinsiyetsiz ve ruhsal doğaları, Hristiyan teolojisinde onların yüksek bir varlık statüsüne sahip olmalarını sağlamaktadır. Hiyerarşik bir düzen içinde görevlendirilmiş olan meleklerin çeşitli gruplara ayrıldığı ve bu grupların Tanrı'nın tahtını çevrelediği belirtilmektedir.

İslam'da melekler, Tanrı'nın emirlerini insanlara ileten ve vahyi getiren ruhsal varlıklar olarak tanımlanmaktadır. Kur'an ve hadislerde meleklerin temel özellikleri, görevleri ve doğaları ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır. Yaratılışı nurdan olan melekler yalnızca Allah'ın izniyle insan şekline girerek görünen, gerçek doğaları insan gözünden gizli olan varlıklar olarak da vasedilmektedir. Meleklerin varlığı, İslam inancının temel bir parçası olup, iman esasları arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak, melekler hakkında her üç din de benzer temel inançları paylaşmakla birlikte, tasvirleri ve rolleri bakımından belirgin farklılıklar göstermektedir. Yahudilikte melekler Tanrı'nın elçileri olarak tanımlanırken, Hristiyanlıkta ruhsal varlıklar olarak, İslam'da ise Tanrı'nın emirlerini ileten ve vahyi getiren varlıklar olarak görülür. Bu farklılıklar, her dinin melek anlayışının kendi teolojik ve kültürel bağlamına dayandığını göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, Y. (2001). *Yahudilikte Kavram ve Değerler*. İstanbul: Gözlem Yayıncılık.
- Aydın, A. A. (1964). *İslâm İnançları ve Felsefesi (İlm-i Kelâm)*, Ankara:Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Aydın, F. (2023). *Yahudilik, İstanbul*: Mahya Yayıncılık.
- Basasel, Y. (2001). “Malah”, *Yahudilik Ansiklopedisi*, c. 2, s. 381-382.
- Baş, M. (2019). *Hicaz Yahudileri: Tarihçe, Etnik Yapı ve Dini Uygulamalar*. İstanbul: Kopernik Yayınları.
- Cerrahoğlu, İ. (1998). *Tefsir Usulü*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
- Çolak, A. (2012). Melek İnancının Kur'an ve Hadis Temelleri. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s. 1, 35-71.
- Çolak, A. (2000). *Kur'an ve Hadislere Göre Melek Kavramı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, s.58.
- Erbaş, A. (2012). *Melekler Alemi*. İstanbul: Paradoks Yayınları.
- Erbaş, A. (2004). “Melek”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.29, s. 37.
- Gölcük, Ş.; Toprak, S. (1998). *Kelam*. Konya: Tekin Kitabevi.
- Grudem, W. (2005). *Hristiyan İlahiyatı*, (Çev.) Levent Kınran, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Keleş, Z. (2019) *Yahudilik'te Melek İnancı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kılavuz, A. S. (2013). *Anahatlarıyla İslâm Akâidi ve Kelâm'a Giriş*. İstanbul: Ensar Neşriyat Yayınevi.
- Kitabı Mukaddes*. (2003). İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi.
- Kur'an-ı Kerim*. (2005). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Kurt, H. (2014). *Kur'an'da ve Kitab-ı Mukaddes'te Melek Kavramı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Meymun, M. B. (1974). *Delaletü'l-Hairin*. (Çev.) Hüseyin Atay. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Özbek, D. (1990). Bugünkü Semavi ve İlahi Kitaplarda Melekler ve Özellikleri. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s.III.